

УДК 336.7

Фімас Н.Ю., аспірант, УжНУ

СИСТЕМА СТРАХУВАННЯ ДЕПОЗИТІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В статті розглянуто світовий та вітчизняний досвід функціонування докризової системи захисту вкладів. Проаналізовано внесені зміни у діяльність діючої системи захисту вкладів України в період фінансової кризи. Запропоновано шляхи покращення організації системи захисту вкладів в Україні.

Ключові слова: банківська паніка, депозит, система захисту депозитів.

ВСТУП

Стабільна банківська система сприяє економічному зростанню будь-якої країни через здійснення посередницьких функцій. Тому зростання ресурсного потенціалу банків знаходиться в прямій залежності від рівня довіри суспільства до цих установ. Для України це питання в умовах світової фінансової кризи постає найбільш гостро, оскільки спостерігалися рекордно низький приріст вкладів в банках та масовий відтік коштів із рахунків. Одним з інструментів та методів антикризового впливу є система страхування депозитів (далі ССД) в банківських установах.

До відомих авторів, які займалися дослідженням питання світового досвіду страхування вкладів, можна віднести Стемпень К. [1], Маккоуф П. [11], Мішкін Ф. [3], Мельников А.Г. [4] тощо. Вітчизняні науковці (Панчишин С., Савлук М. [5]; Набок Р. [6]; Безвух С.В. [7] та інші) теж чимало уваги приділили вивченню іноземних традицій функціонування систем страхування вкладів та проаналізували створення подібної системи в Україні. Однак слід зазначити, що на сьогодні залишається малодослідженими ефективність здійснення фондом гарантування вкладів, покладених на нього функцій, та його перспективи.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті полягає в дослідженні основних теоретичних характеристик систем захисту депозитів, аналізі зарубіжного досвіду їхнього функціонування і визначенні можливих напрямків удосконалення української системи гарантування вкладів.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проблема стійкості банків і їх здатності повертати вклади виникла на ранніх етапах розвитку банківського бізнесу. Перші спроби створити формальні системи страхування за участю держави були здійснені в США на рівні окремих штатів 1829 року. До 1917 року такі експерименти було проведено в 14 штатах. Однак з різних причин ці спроби були марні. Наприкінці XIX ст. кооперативні банки Німеччини створили першу недержавну систему взаємного гарантування вкладів, яка успішно розвивалась і стала основою системи, що діє в Німеччині досі. Вирішальним для становлення і розвитку механізму захисту вкладів було створення федеральної системи страхування депозитів в США 1934 року [5, с. 325].

Головним завданням ССД є забезпечення захисту вкладників і фінансова стабілізація. Крім цього, діяльність ССД обумовлюється потребою в обмеженні системного ризику, який може виникнути внаслідок паніки і масового вилучення вкладів, а також потребою у зміцненні довіри суспільства до банківської системи [6, с. 133].

Аналізуючи національні системи надання захисту власникам депозитів, можна виділити шість можливих варіантів функціонування подібної системи: 1) держава може чітко задекларувати відсутність будь-якого захисту вкладів у комерційних банках у випадку їх неплатоспроможності. Проте такий варіант трапляється вкрай рідко, оскільки він суперечить головним цілям банківського регулювання щодо забезпечення стабільності банківської системи; 2) держава може не запроваджувати спеціальної системи захисту вкладників, а у законодавчо встановленому порядку надати вкладникам першочергове право задовольняти свої вимоги до банку, якщо його ліквідують. Між тим, у міжнародній практиці він майже не трапляється через свою недостатню ефективність та відсутність виражених гарантій вкладникам; 3) держава може зберігати двозначність щодо гарантій відшкодування вкладів, що фактично означає правову невизначеність питань щодо надання державного захисту інтересів вкладників; 4) держава може надавати гарантії відшкодування вкладів у випадку неплатоспроможності банку у неявному вигляді. Його суть полягає в тому, що держава надає вкладникам та, можливо, іншим кредиторам банку неформалізовані, тобто чітко не визначені законодавством, гарантії повернення їхніх вкладів у випадку банкрутства банку. Відшкодування заборгованості банку закладами повністю залежить від доброї волі держави та її фінансових можливостей; 5) держава може надавати у явному вигляді обмежені гарантії вкладникам банків, які стали неплатоспроможними; 6) держава може надати у явному вигляді необмежені (повні) гарантії вкладникам банків, які стали неплатоспроможними. Цей варіант застосовують у країнах, які зазнали глибокої системної кризи [5, с. 284-285].

Останні декілька десятиріч у світі найпоширенішою є формалізована ССД банків, яка ґрунтується на тому, що держава надає обмежені гарантії закладами у разі неплатоспроможності банку, що зумовлено двома чинниками. По-перше, подібна система основана на нормах закону, що унеможливорює двозначно тлумачити гарантійні зобов'язання держави у разі неплатоспроможності банку, як це відбувається у застосуванні перших чотирьох з наведених вище варіантів. По-друге, така система більш передбачувана й ефективна у розв'язуванні кризових проблем у банківському секторі економіки.

За даними Міжнародної асоціації депозитного страхування станом на 31.01.2010р. ССД діяли в 104 країнах, ще 19 держав планували або серйозно вивчали можливість її впровадження. Заслугує на увагу і той факт, що у світі існують країни з більш ніж однією ССД — Австрія (5), Канада (12), Німеччина (8), Іспанія (3), Італія (3), Колумбія (2), Португалія (2), Мексика (2), Кіпр (2) і, навпаки, одна ССД може покривати кілька країн (наприклад, Маршаллові Острови, Мікронезія і Пуерто Ріко страхує Федеральна Депозитна корпорація США. Такі країни як Камерун, Центральна Африканська Республіка, Чад, Конго, Екваторіальна Гвінея та Габон планують теж захищатися однією ССД) [8].

Варто розрізняти два різновиди ССД: *pay-box* або *risk-minimized* [9, с. 8]. Перший стосується в принципі виключно виплати вкладникам гарантованих коштів (ця функція передбачає акумуляцію страховиком депозитів страхових премій, що підлягають сплаті банками, та виплату страхового відшкодування в межах встановлених лімітів вкладникам за вкладами, які стали недоступними. Вона суто операційна і сама собою не передбачає контрольних, наглядових, регулятивних, аналітичних та інших повноважень страховика депозитів у взаємовідносинах з банками). Другий включає також альтернативні заходи, що полягають, наприклад, у роботі з «поганими» банками та запобіганні їх банкрутству.

Для кожної ССД в процесі її функціонування є важливими та основоположними наступні ознаки: розмір гарантованої суми відшкодування, джерела наповнення фонду, кошти якого будуть використовуватись для захисту вкладів, види вкладів, що підпадають під відшкодування, строк проведення виплат гарантованих вкладів [7, с. 9].

Розмір гарантійного відшкодування повинен варіювати в межах 1–2% ВВП на душу населення, кількість вкладників, що підлягають відшкодуванню в повному розмірі, повинна бути близько 80–90%, а загальна сума, що підлягає відшкодуванню системою гарантування депозитів, повинна становити близько 40–60% від усіх депозитів [4, с. 24; 9, с. 10].

Ліміт страхового покриття може бути: на один депозит чи на одного вкладника. Встановлення ліміту на один депозит не можна вважати таким, що вповні відповідає принципів обмеженого покриття, оскільки його досить легко обминути відкривши декілька рахунків у різних банках. Тому встановлення ліміту страхового покриття на одного вкладника за його всіма банківськими рахунками — найпоширеніший і найоптимальніший підхід. Хоча подібний спосіб вимагає чіткої системи моніторингу з боку страховика депозитів за всіма рахунками конкретного вкладника [5, с. 293].

Як правило, банки сплачують страховикові премії щорічно авансовим платежем (*ex-ante*). У деяких країнах (Австрії, Франції, Італії, Люксембургу, Нідерландах, Швейцарії та Великобританії) національні системи страхування депозитів вимагають сплачувати страхових премій за фактом виникнення страхового випадку — банкрутства банку (*ex-post*). Тобто банки у зазначених країнах сплачують страхові премії у розмірі, потрібному для сплати страхового відшкодування вкладникам збанкрутілого банку [6, с. 37].

В світі не існує єдності в тому, які саме види депозитів в банку підлягають страховому покриттю. Наприклад, в докризовий період Кенія, Південна Корея, Філіппіни, Маршаллові острови, Кувейт страхували всі види депозитів. У США страхували всі внутрішні депозити. У більшості країн не підлягали страхуванню міжбанківські депозити. Деякі держави вилучили із сфери страхування депозити в іноземній валюті (більшість країн Африки та Азії, Чеська Республіка, Швейцарія, Ліван, Канада, Колумбія, Венесуела). Страхування лише вкладів населення здійснювали у Бангладеш, Бельгії, Болгарії, Хорватії, Латвії, Литві, Македонії, Нідерландах, Румунії, Словаччині, Швейцарії, Туреччині, Чилі, Домініканській Республіці та Перу [5, с. 292].

Незважаючи на всі позитивні риси системи страхування вкладів, доцільність її впровадження була і залишається в площині суперечок економістів. Міждержавні дослідження банківських криз довели існування залежності між появою ССД і зростанням ймовірності банківського колапсу. У країнах з явним страхуванням частка банківських криз зростає з ростом частки гарантії на ВВП на душу населення: держави, де це відношення сягає позначки більше 4 раз, в 5 разів частіше страждають від банківських криз, ніж країни з величиною покриття на рівні 1 розмір ВВП на душу населення. Дослідження також показали, що недостатньо науково обґрунтована, слабка ССД в нерозвинутому інституційному середовищі тільки посилює вірогідність систематичних проблем у банківському секторі [2].

Велика увага звертається на те, що страхування депозитів сприяє короткостроковій банківській стабільності (зменшення «набів» на банки під час кризи), але індикує довгострокову нестабільність, що пов'язано з плином часу (короткострокова стабільність в кінцевому підсумку зникає, загострюючи проблему «морального ризику») [10].

Суть проблеми «морального ризику» полягає у тому, що при наявності страхового покриття: а) населення, позбавлене стимулу стежити за фінансовим станом банку, розміщує свої заощадження у високоризикових фінансових установах, що пропонують високі процентні ставки, в основі яких — участь у спекулятивних операціях; б) для банків це стимул для прийняття невиважених управлінських рішень щодо участі в ризикованих операціях без загрози втратити капітал. Іншими словами, депозитне страхування є своєрідним субсидуванням високоризикових банків [11]; в) високоризиковані операції приваблюють у банківську сферу шахраїв з метою наживи; г) сформований у суспільстві стереотип про неможливість фінансової неспроможності великої установи («занадто великий, щоб лопнути»). Складається ситуація, за якої великі банки проводять більш ризиковані операції, тим самим підвищуючи ймовірність банкрутства. Менші банки є в невігідному положенні в конкурентній боротьбі, оскільки регулюючи їх банкрутству і втраті грошей їх вкладників, в той час як вкладники великих банків мають свого роду імунітет від таких втрат [3, с. 317].

З метою запобігання вище визначеним проблемам країни вдаються до наступних інструментів:

а) встановлення ліміту страхового покриття, якого гарантує держава у певному процентному співвідношенні. Це дає змогу стимулювати вкладників і банки приділяти більше уваги моніторингові ризиків стосовно сум вкладів, які не гарантує страховик депозитів у межах суми страхового покриття. Проте необхідно врахувати й недолік схеми — не завжди виправдана щодо власників невеликих вкладів, адже вони не мають можливості проводити моніторинг через обмежені фінансові можливості. Для того, аби послабити негативний ефект цього методу, можна порекомендувати застосовувати її не для всіх вкладів, а починати з певної суми для максимального захисту невеликих вкладників, а також для стимулювання великих вкладників не перекладати ризики на банк і самостійно стежити за фінансовим станом банку.

Корисним може бути досвід Росії, де стовідсоткова компенсація стосується вкладів, які не перевищують 200 тис. руб., а більші суми відшкодовуються в розмірі 90% від суми депозиту, але не більше ліміту відшкодування — 700 тис. руб. Для України при максимальному розмірі відшкодування в 150 тис. грн. з урахуванням того, що 90% усіх вкладів населення не перевищують 100 тис. грн., доцільно ввести прогресивну шкалу компенсацій. Наприклад, вклад на суму до 100 тис. грн. компенсується на 100%, вклади відповідно до 125 тис. грн. — на 90%, від 125 до 150 тис. грн. — в розмірі 75% від суми депозиту [12].

б) вилучення певних категорій депозитів з переліку тих, що підлягають страхуванню. Наприклад, в Україні не відшкодовуються вклади, що розміщені членами наглядової ради, ради директорів і ревізійної комісії банку, аудиторами, які здійснювали аудиторські перевірки банку протягом останніх трьох років, акціонерами, частка яких перевищує 10% статутного капіталу банку, вкладниками, які на індивідуальній основі отримують від банку пільгові відсотки та мають фінансові привілеї, що призвели до погіршення фінансового стану банку [13]; в) використання окремих форм спільного страхування; г) диференційовані внески для банків-учасників залежно від ступеня ризику діяльності банку. Однак в даному випадку деякі економісти вказують, що це не завжди вирішує проблеми, оскільки банки можуть сплачувати великі за розміром внески доки вони є платоспроможними, сама лише різниця страхових тарифів не є стимулом, достатнім для відмови від спекулятивної діяльності [11]; г) превентивне закриття проблемних банків; д) притягнення керівників банку до відповідальності за порушення встановлених вимог [5, с. 294].

На сьогоднішній день в Україні функціонує найпростіша з існуючих у світовій практиці модель страхування депозитів — гарантування вкладів населення (коли страхуванню підлягають усі без винятку банківські депозити фізичних осіб за стандартною ставкою, а сума відшкодування обмежується), що була створена згідно з Указом Президента України «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб — вкладників комерційних банків України» від 10 вересня 1998 р. № 996/98. Пізніше прийнято Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20.09.2001 р. № 2740-III.

В законі встановлено порядок відшкодування та перелік суб'єктів, які мають право на відшкодування, а також тих, які такого права не мають. Також встановлено перелік джерел фінансування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (далі Фонду). В загальному, основне джерело фінансування — це початкові і регулярні збори з банків (ex-ante). З огляду на обсяг повноважень, які може здійснювати український гарантійний фонд, його можна назвати установою типу pay-box [1].

Станом на 01.01.2011р. учасниками Фонду були 170 банків, з яких 5 — тимчасові учасники. Відсоток покриття кількості вкладів на аналізовану дату сягнув позначки 99,3%, при цьому середній розмір вкладу — 7802 грн., а загальна кількість вкладників — 32,6 млн. осіб. Фінансові ресурси Фонду на 01.01.2011р. становили 3390,3 млн. грн., що на 912,4 млн. грн. менше ніж станом на 01.01.2010 р. [14]. За весь час існування Фонд виплатив близько 3,8 млрд. грн. Основні виплати були зроблені у період кризи — майже 3,5 мільярда, в тому числі за 2010 рік — майже 2,3 мільярда. Ще має сплатити 141 мільйон гривень банкам, які перебувають у стані ліквідації [15].

До основних недоліків Фонду можна віднести:

1. Поширення дії системи гарантування вкладів лише на захист інтересів фізичних осіб, не враховуючи інтереси фізичних осіб суб'єктів підприємницької діяльності та юридичних осіб.

2. Недостатність джерел формування ресурсів Фонду. Фактично Фонд розрахований на гарантування вкладів у «мирний» час, та ще й з ухилом на неплатоспроможність невеликих банків.

3. Обмежені контрольні функції Фонду. Фонд не контролює процес виплати банками-агентами компенсацій вкладникам, а також не здійснює нагляд за санацією, ліквідацією банків. А це не відповідає світовій практиці, де відповідні структури повністю контролюють процес від отримання внесків до видачі компенсацій вкладникам.

4. Виконання основних повноважень Фонду здійснюється через різні структури. Так, через НБУ Фонд здійснює інвестування ресурсів у державні цінні папери, через банки-агенти — виплачує компенсаційні платежі. Зараз компенсації вкладникам виплачуються через п'ять банків та приблизно 200 відділень. Партнерами Фонду є такі банки, як «Правекс-банк», «Приватбанк», «Промінвестбанк», «Свед-банк» та «Укрпромбанк». Зважаючи на кризову ситуацію НБУ розробив нову схему виплат компенсацій: Фонд приєднується до НСМЕП, завдяки чому вкладники матимуть можливість отримати кошти через 41 банк та 4000 відділень, а сам Фонд зможе переводити кошти до банку-агента лише на вимогу вкладника, тобто Фонд матиме можливість розпоряджатися цими коштами до дня їх отримання вкладником.

5. Недосконала структура активів Фонду. Досить цікаві дані про структури активів американської Федеральної корпорації зі страхування депозитів (ФКСД) та активів Фонду. В американській корпорації 10% активів спрямовується на корпоративні загальні та адміністративні витрати, 16% — на страхові програми, 50% — на

програми нагляду та захисту споживачів, 24% — на управління доходами. В Україні: 5,5% — на утримання, 14,2% — на гарантійні виплати, 80,3% — на інвестиції в ОВДП. Усе це свідчить, що в Україні бракує програми захисту клієнтів банків, яка б базувалася на здійсненні Фондом моніторингу за учасниками фонду, санації проблемних банків, що говорить про необхідність розширення функцій та повноважень Фонду [12].

Під впливом фінансової кризи на законодавчому рівні були прийняті наступні зміни: розмір відшкодування з 50 тис. грн. збільшено до 150 тис. грн., розширено перелік джерел формування коштів Фонду (кредити НБУ, 25% від перевищення кошторисних доходів НБУ від кошторисних витрат, але не менше 1 млрд. грн.) [16, с. 152].

Однак для досягнення ефективності системи гарантування в Україні необхідно: а) розширити повноваження Фонду гарантування вкладів (основною метою існування системи гарантування вкладів в Україні має бути запобігання банкрутств. Тому система захисту депозитів повинна поєднувати в собі власне механізм гарантування вкладів з ефективним банківським наглядом, прозорою системою звітності і налагодженою законодавчою базою. Світова практика доводить: своєчасно розпочата санація банку з участю капіталу фонду може стати дешевшою, ніж виплата гарантованих депозитів у разі банкрутства банку. Так, разом з традиційною виплатою втрачених депозитів можуть застосовуватися такі методи: передача управління активами, пасивами чи підрозділами збанкрутілого банку іншим банкам; запобіжне втручання у формі кредитів, гарантій, придбання участі в акціонерному капіталі за умови значної вірогідності фінансового одужання банку; ліквідація неплатоспроможного банку і створення «брідж-банку»); б) систему гарантування вкладів слід зорієнтувати на захист інтересів як фізичних, так і юридичних осіб; в) встановити диференційований розмір регулярних внесків банків до фонду залежно від ризиковості їх діяльності; г) встановити плату за користування тимчасово вільними залишками коштів фонду на рівні плати за використання бюджетних коштів комерційними банками [17, с. 33]; д) надання Фонду дозволу на здійснення вкладень (10-20% від активів Фонду) у корпоративні цінні папери, що не тільки дасть змогу збільшити фінансові ресурси самого Фонду, а й сприятиме розвитку вітчизняного фондового ринку, а також у іноземні активи з високим рейтингом [12].

ВИСНОВКИ

У світі немає однозначності щодо доцільності запровадження ССД, що пов'язано з ризиками, які вона несе для економіки. По-перше, будь-яке депозитне страхування є носієм небезпеки з боку морального ризику, особливо у випадку необмеженого захисту. По-друге, співіснування різних рівнів захисту може спровокувати появу нечесних конкурентних переваг банківських установ і депозитів у порівнянні з іншими формами заощаджень (пенсійними рахунками, страховими полісами тощо) або кредитними установами, які не страхують свою фінансову відповідальність перед вкладниками (взаємними інвестиційними фондами, пенсійними фондами та іншими). По-третє, для того, щоб гарантія користувалася довірою, необхідно визначити механізм її реалізації, у протилежному випадку здатність виконати гарантійні зобов'язання в заявленому обсязі ставиться під сумнів.

Хоча щороку кількість держав з ССД зростає, не існує єдиного уніфікованого підходу до побудови національної ССД і її взаємодії з іншими елементами системи забезпечення фінансової стабільності у банківській сфері. Це зумовлено як із соціально-економічним розвитком країни, особливостями банківської діяльності, передумовами запровадження і стратегічними цілями діяльності ССД, так і політичними чинниками.

Світова фінансова криза показала, що ССД не може бути статичною. Вона повинна постійно розвиватися, вдосконалюватися і відповідати на будь-які виклики, що з'являються у сучасному економічному просторі. Для підвищення ефективності функціонування ССД необхідно, щоб вона була досить прозорою для громадськості, гарантувала розмір страхового покриття, швидко й ефективно здійснювала виплати в разі банкрутства банків — учасників системи, мала можливості застосовувати заходи впливу до проблемних банків з метою недопущення їхнього банкрутства, а також бути фінансово стійкою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стемпень К. Передумови стабільності банківської системи України інституційний аналіз. / К. Стемпень. — Електронний ресурс. — Режим доступу: http://www.univ.rzeszow.pl/nauka/konferencje/rl_most/ukr/12-Stepien_szablon_UKR.pdf.
2. The Moral Hazard Implications of Deposit Insurance: Theory and Evidence. / P.A. McCoyf. — Electronic resource. — Mode of access: <http://www.imf.org/external/np/seminars/eng/2006/mfl/pam.pdf>.
3. Мишкин Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков: Учебное пособие для вузов / Ф. Мишкин / пер. с англ. Д.В. Виноградова, под ред. М.Е. Доровденко. — М: Аспект Пресс, 1999. — 820 с.
4. Мельников А.Г. Влияние системы страхования вкладов на рынок депозитов и поведение населения / А.Г. Мельников, А.А. Венедиктов. // Деньги и кредит. — 2008. — №2. — С. 24-31.
5. Доходи і заощадження в перехідній економіці України / за ред. С. Панчишина та М. Савлука. — Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. — 406 с.
6. Набок Р. Обґрунтування підходів до функціонування системи страхування депозитів та її вплив на банківський сектор України / Р. Набок, К. Черкашина // Вісник НБУ. — 2010. — №7. — С. 36-39.
7. Безвух С.В. Швидкість відшкодування вкладу як основоположний елемент системи захисту вкладів у банківських установах / С.В. Безвух // Вісник Хмельницького національного університету. — 2009. — №2. — Т.1. — С. 9-12.
8. Дані сайту International Association of Deposit Insurers. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.iadi.org>.
9. Романчукевич В.В. Банківський гарантійний фонд Казахстану — інституція гарантування депозитів / В.В. Романчукевич // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2008. — №3. — С. 7-12.
10. Kam Hon Chu. Deposit insurance and banking crises in the short and long run / Kam Hon Chu. — Electronic resource. — Mode of access: <http://www.cato.org/pubs/journal/cj23n2/cj23n2-8.pdf>.

11. Корольова Н.В. Механізми захисту банківських депозитів / Н.В. Корольова. — Електронний ресурс — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vdnuet/econ/2010_3/Korolova.pdf.
12. Глущенко В.В. Система страхування банківських вкладів в Україні — виклики сьогодення / В.В. Глущенко, І.В. Штемпель. — Електронний ресурс. — Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fkd/2009_1/R1/01.pdf.
13. Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 20 вересня 2001 року № 2740-III. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2740-14>.
14. Дані сайту Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. — Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.fg.org.ua>.
15. Ломець С. Голова Фонду гарантування вкладів Василь Пасічник: «У суспільстві домінує культ боржника» / С. Ломець. — Електронний ресурс — Режим доступу: http://ukrrudprom.com/digest/Golova_Fondu_garantuvannya_vkladu_Vasil_Paschnik_U_susplstv_domnu_kult_borgnika.html.
16. Безвух С.В. Політика захисту вкладів в країнах Євросоюзу та Україні в період фінансової кризи / С.В. Безвух // Вісник Хмельницького національного університету. — 2010. — №1. — Т.1. — С. 151-153.
17. Волосович С. Особливості і тенденції розвитку національної системи страхування банківських вкладів в умовах євро інтеграції / С. Волосович, В. Тринчук // Вісник НБУ. — 2007. — №8. — С. 28-34.

Стаття надійшла до редакції 5 травня